

„BUCOVINA LITERARĂ”, SPAȚIU AL AFIRMĂRII EXPRESIEI IDENTITARE

ALEXANDRU-OVIDIU VINTILĂ

„Bucovina literară”, A Space of Affirming the Identity Expression

(Abstract)*

In the study “«Bucovina literară», a Space of Affirming the Identity Expression” we propose to clear the aspects relating to the complicated way that the publication that appeared at Cernauti in 1940 have had until the present. We used the collection of the revue and the texts of literary history signed by Dimitrie Vatamaniuc and Ion Filipciuc. This is why, for many years, everybody wrongly believed that this publication was published for the first time in 1941. In addition, our demarche sustains the 75th anniversary of the revue that always promoted the regional spirituality. We wrote about the first series, but also about the second one. The conclusion is that “Bucovina literară” has followed a belief, sustaining the identity, the specific and maximal values, as Mircea Eliade said.

Keywords: revue, spirituality, values, Bucovina, publication.

Într-o lume în care pseudo-paradigma bazată pe ideea simplificării estetice câștigă tot mai mult teren, când resimțim pregnant confuzia valorilor, „Bucovina literară” și-a propus să promoveze specificitatea culturii bucovinene, parte a spiritualității românești. Asta, bineînțeles, fără a neglija literatura de pretutindeni și fără a ne enclaviza, căzând în capcana provincialismului, searbăd și lipsit de suflu, precar stilistic. Din acest motiv, este necesar să medităm cât mai profund asupra unei astfel de problematice.

Referindu-se la literatura română în general, scriitorul Gheorghe Crăciun afirma răspicat: „Astăzi aproape toată lumea vrea să scrie americănește, minimalist, autist și cât mai cinic”. Tot el preciza, în continuare, că: „După decenii de comunism și ideologie, reacția e poate de înțeles. Dar ea nu reprezintă și o condiție necesară și suficientă pentru conturarea unei identități pe măsura amplitudinii și potențialităților spiritului autohton, pe care să ne-o putem asuma fără complexe”.

* Traducere: Alexandru-Ovidiu Vintilă.

Analele Bucovinei, XXVII, 2 (55), p. 581–586, Rădăuți – București, 2020

Kant, gânditorul german a cărui operă în integralitatea sa a fost tradusă de un bucovinean, filosoful și sociologul Traian Brăileanu, profesor al universității cernăuțene în perioada interbelică, a formulat, în *Critica facultății de judecare*, maxima de a gândi în concordanță cu tine însuși, imperativ, spunem noi, semnificativ în contextul a ceea ce susțineam mai sus. Evident, în ceea ce ne privește, importante sunt și celelalte maxime enunțate de filosoful de la Königsberg: de a gândi independent și de a gândi din punctul de vedere al celuilalt. Astăzi, poate mai mult ca oricând, adoptarea unei gândiri largi, a unei filosofii a deschiderii reale, a dialogului în sensul unei întrepătrunderi autentice de idei, înseamnă, și nu doar pentru noi, o regulă de aur. Dar pentru a putea să o urmăm, se impune, în primul rând, să aflăm cine suntem noi cu adevărat. Așadar, definirea de sine, adică identitatea, reprezintă primul pas pe care trebuie să ni-l asumăm pentru a limpezi apele.

Comunicând în chip personal și, implicit, exprimându-ne identitatea, atenți la ceea ce suntem, ne validăm în acest teritoriu larg al culturii române și nu numai.

Încă de la înființarea revistei „Bucovina literară”, menționează Mircea Grigoroviță, s-a urmărit strângerea rândurilor scriitorilor bucovineni, s-a căutat crearea unor condiții favorabile pentru activitatea lor și, de asemenea, s-a încercat ca aceștia să se cunoască mai bine și astfel să se creeze o emulație în adevăratul sens al cuvântului.

Dacă ar fi să rememorăm traseul parcurs de „Bucovina literară”, nu putem ignora faptul că revista a văzut lumina tiparului continuând o tradiție ale cărei repere pornesc din secolul al XIX-lea, de la „Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina” sau „Aurora Română”. Acestea au fost succedate de „Junimea literară” și, mai târziu, de „Iconar”. În 1940, din păcate, cultura română în Bucovina a înregistrat un recul, refugiul dureros din acest an dezbinând și împrăștiind în toate părțile țării rămase libere grupul scriitorilor bucovineni, cei mai mulți dintre aceștia stabilindu-se în București. Revenirea administrației românești în nordul Bucovinei, în frământatele zile ale verii lui 1941, îi face pe unii dintre refugiați să se întoarcă acasă, ceilalți rămânând pe front sau în locurile de adopție. Scriitorii care au revenit pe pământurile natale s-au grupat, așa cum se știe, în jurul Societății Scriitorilor Bucovineni, activând la Cernăuți. Aici este fondat ziarul „Bucovina” din inițiativa ministrului Propagandei Naționale și a unui grup de tineri bucovineni, data de naștere a ziarului fiind 14 iulie 1941, exact când s-au împlinit trei săptămâni de la reîntoarcerea refugiaților în localitățile pe care le părăsiseră după 28 iunie 1940. În subsidiar se pregătea și înființarea unui supliment literar, ceea ce s-a și întâmplat în 1942.

În sfârșit, în paginile „Bucovinei literare” au publicat: Mircea Streinul, Traian Chelariu, George Drumur, Teofil Lianu, George Voevidca, Nicolae Tcaciuc Albu, E. Ar. Zaharia, Constantin Loghin, Dragoș Vitencu ș.a. – cu toții personalități recunoscute ale Țării Fagilor.

Pe de altă parte, publicația cernăuțeană a găzduit și numeroase debuturi literare, tinerii promovați confirmându-și valoarea în timp. De exemplu, Dimitrie Vatamaniuc, cunoscutul eminescolog, debutează în „Bucovina literară”.

Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Gala Galaction, Al. Brătescu-Voinești, Radu Gyr sau Nichifor Crainic sunt nume care au participat la diverse întruniri desfășurate în cadrul Cercului literar „Bucovina literară”, devenit societate legală în mai 1942. Cu toate eforturile celor enumerați, dar și ale altora, „Bucovina literară” își va întrerupe activitatea în 1944.

Publicația omonimă care vede lumina tiparului în prezent, însă la Suceava, încearcă să redea scopul primei serii a revistei, acela de a promova literatura autentică din Bucovina și de oriunde, ajungând la peste 300 de apariții.

„Bucovina literară”, care ființează la Suceava, este fără doar și poate un veritabil spațiu al afirmării expresiei identitare atât de necesare astăzi și întotdeauna.

După ce am sărbătorit, în anul 2017, în primăvară, 150 de ani de existență neîntreruptă a „Convorbirilor literare”, a sosit timpul să ne bucurăm și de împlinirea a șapte decenii și jumătate de la întemeierea revistei „Bucovina literară”. Asta tot în 2017, însă în toamnă.

Dimitrie Vatamaniuc, dar și Ion Filipciuc susțin, în cunoștință de cauză, după ce au cercetat arhivele existente, că putem vorbi strict despre titulatura „Bucovina literară” începând cu data de 14 septembrie 1942, când Suplimentul literar al cotidianului „Bucovina” din Cernăuți își schimbă denumirea. Așadar, „Bucovina literară” va lua locul „Suplimentului literar”, continuând să vadă lumina tiparului în corpul ziarului „Bucovina”, fără o numerotare a paginajului distinctă, ci de interior, 5-6-7-8, fără un colontitlu propriu. De remarcat totuși că sintagma „Bucovina literară” de pe fronton este imprimată cu cerneală albastră.

Drumul sinuos înregistrat până să ajungă „Bucovina literară” o publicație cu adevărat independentă începe să devină tot mai limpede odată cu data de 5 octombrie 1942, când în ziarul „Bucovina”, an II, nr. 390, va apărea „Bucovina literară. Supliment”, cu următorul marcaj: „anul II, nr. 28”. Dimitrie Vatamaniuc va concluziona, tocmai pentru a nu se mai face confuzii cu privire la anul în care s-a întemeiat „Bucovina literară”, că aceasta se înființează la Cernăuți, în 5 octombrie 1942. Ulterior, la 11 ianuarie 1943, va deveni publicație literară independentă, cu apariție paralelă în ziarul „Bucovina”. De această dată, frontonul poartă inscripția „«Bucovina literară»”. Supliment săptămânal. Apare cu concursul Societății Scriitorilor Bucovineni”, fără a se specifica componența colegiului redacțional și fără vreo mențiune cu privire la adresa redacției. În publicația cernăuțeană se va titra doar faptul că este vorba despre numărul 35, anul III, din ziua de luni, 11 ianuarie 1943.

În sfârșit, după o punere pe tapet în detaliu a parcursului istoric al Bucovinei literare”, unde demonstrează că publicația etalon a literaturii bucovinene nu a apărut sub nicio formă în 1941, cum s-a crezut o bună perioadă de timp, Dimitrie Vatamaniuc va preciza: „La capătul acestor însemnări încărcate de cifre și numere rămâne stabilit că «Bucovina literară» se înființează la Cernăuți în paginile ziarului «Bucovina», în 5 octombrie 1942, iar din 11 ianuarie 1943 este publicație literară independentă, cu apariție paralelă în ziarul «Bucovina». Cele două publicații înscriu o perioadă nouă în literatura din Bucovina, în continuarea celei din perioada interbelică”.

O altă dată, deloc de neglijat din istoria „Bucovinei literare”, este 21 februarie 1943. Acum va deveni mai consistentă, mai diversă, îmbunătățindu-și, totodată, ținuta grafică și primind un coloncifru propriu: 1-2-3-4-5-6-7-8.

Prima serie a „Bucovinei literare” va ieși de sub tipar pentru ultima oară duminică, 19 martie 1944, având imprimat pe fronton „anul IV, nr. 94”. Așadar, o primăvară tristă pentru literatura română din Bucovina și nu numai pentru aceasta. România va înregistra din nou, după momentul 1940, pierderi teritoriale masive. Caracterul antiuman al totalitarismului începea să prindă contur.

Una peste alta, cum am arătat deja, actuala „Bucovina literară” se revendică de la suplimentul omonim din ziarul „Bucovina”, cotidian politic dispus să publice literatură. Prin urmare, începând cu nr. 19 din 3 august 1941 se va rezerva literaturii, în ziarul „Bucovina”, o pagină intitulată „Duh și slovă”. George Drumur, Traian Chelariu și Mircea Streinul, scriitori reprezentativi pentru spațiul bucovinean, vor fi primii care vor fi publicați cu câte o poezie în pagina literară a ziarului menționat. Din 6 noiembrie 1941, „Duh și slovă” își schimbă denumirea în „Artă și literatură”, pentru ca imediat să se opereze o inversiune, și să devină „Literatură și artă”.

Cunoscutul istoric literar Dimitrie Vatamaniuc afirmă: „Pagina «Literatură și artă» se publică număr de număr în noiembrie–decembrie 1941, apoi în ianuarie–decembrie 1942, ianuarie–decembrie 1943 și ianuarie–martie 1944, după care nu mai apar decât două numere și ziarul își încetează apariția, la noua ocupare a Bucovinei de Nord și a Basarabiei de către Uniunea Sovietică. În această perioadă, sunt puține numere când nu se publică pagina literară și numai atunci când prezentarea evenimentelor politice ocupă întreg spațiul numerelor respective. Se cuvine remarcat că «Bucovina», cotidian politic, acordă, și în acele condiții, mare atenție literaturii. Nu întâlnim un exemplu asemănător în presa românească din acei ani”.

În același timp cu pagina „Literatură și artă”, din 5 aprilie 1942, cotidianul cernăuțean va tipări un „Supliment literar”. De acum datează sintagma: „Apare cu concursul Societății Scriitorilor Bucoveneni”. Practic, întocmai cum am arătat deja, de la acest „Supliment literar” care își va schimba, ceva mai târziu, denumirea în „Bucovina literară” se revendică și actuala revistă care va apărea, în serie nouă, la Suceava, imediat după decembrie 1989.

De remarcat că o reală deschidere a avut „Bucovina” și „Bucovina literară” și către tineri. Aici au publicat, aflați fiind la început, cum am mai spus, de altfel: Dimitrie Vatamaniuc, viitorul important eminescolog român, membru de onoare al Academiei Române; poetul Nicolae Tăutu; prozatorul George Sidorovici; Dimitrie Păcurariu, cel care avea să devină un respectat istoric și critic literar, profesor universitar la București; Gruia Bodnărescu sau Dragoș Vicol, ambii poeți și prozatori cunoscuți în spațiul bucovinean.

În mod cert, „Bucovina literară” a reprezentat un moment de reviriment al literelor românești din Țara Fagilor. De menționat că George Drumur este cel care a fost prim redactorul „Bucovinei literare” din anii '40.

Mai amintim că la Cernăuți, în acel răstimp, s-a înființat Cercul „Bucovina literară”, care a organizat, la 15 august 1943, „Sfatul scriitoricesc de la Putna”. Invitații la eveniment, „scriitori și ziariști români din întreaga țară”, au fost primiți la Cernăuți, pe 14 august, la sediul Cercului „Bucovina literară”, din strada General Mircescu nr. 8. „Țin comunicări: Augustin Z. N. Pop, Aurel Vasiliu, Gh. Noveanu, Sergiu Matei Nica, Ion Munteanu, G. Bugarin, iar Ilie Mandiuc redactează un referat despre activitatea scriitorilor bucovineni. «Sfatul scriitoricesc de la Putna» întocmește și un program pentru activitatea viitoare, în zece puncte, din care reținem: întocmirea unei antologii din lucrările scriitorilor căzuți pe fronturile de luptă, susținerea prin toate mijloacele a scriitorilor în activitatea creatoare, sprijinirea creației originale, cu restrângerea traducerilor. Se adoptă propunerea ca «Sfatul scriitoricesc» să se țină la Putna în fiecare an în 15 august. Nu se va întâmpla. «Sfatul scriitoricesc de la Putna» din august 1943 va fi primul, dar și ultimul care se va ține”, arată Dimitrie Vatamaniuc. Din articolul „Reportaj cu «Bucovina literară» de gât”, al lui Ion Filipciuc, aflăm că în *Cartea de aur* a Mănăstirii Putna au semnat: Tit, Mitropolitul Bucovinei; general C. I. Dragalina, guvernatorul Bucovinei; dr. Radu Capril; preotul basarabean Vasile Țepordei; Gavril Pop (Brașov); Grigore Bugarin (Banat); I. Fortunescu (Craiova); I. Valerian, membru al Societății Scriitorilor Români din București. Vor figura în *Carte* și cernăuțenii: Ilie Mandiuc, Iulian Vesper, Nic. N. Munteanu, Augustin Z. N. Pop, Nicolae Tăutu, Ion Munteanu, Viorel Șuluțiu, Dragoș Luța, George Drumur ș.a.

Seria nouă a „Bucovinei literare” a apărut în ianuarie 1990, inițiativa aparținând unui grup de scriitori suceveni, catalizatorul fiind criticul literar Mihail Iordache. În editorialul primului număr al publicației, serie nouă, se aduce la cunoștința potențialilor cititori și, în general, a celor interesați, că „Bucovina literară” își propune să valorifice, în contextul spiritualității românești, tradițiile istorice, literare și lingvistice ale scriitorilor din partea de nord a țării, timbrul specific bucovinean. De asemenea, refuzul de a se închide între hotarele unui provincialism anacronic este cât se poate de ferm. Ideea unei deschideri în consens cu cerințele contemporaneității s-a conturat încă din primele numere ale acestei noi serii a „Bucovinei literare”. Pe lângă condeierii bucovineni, sunt publicați autori din toate colțurile țării, dar și din literatura universală. Apar traduceri din mari scriitori europeni și de pe cuprinsul întregii lumi, precum și foarte multe recuperări. Practic, în toți acești ani de după decembrie 1989, în „Bucovina literară” s-au regăsit, fiind readuse în actualitate, aproape toate, dacă nu chiar toate numele importante care au activat în spațiul cultural bucovinean. Nici tinerii nu au fost neglijați de redactorii revistei, aceștia apărând mereu în cuprinsul publicației literare bucovinene.

De-a lungul timpului scurs de când apare seria nouă, revista a fost condusă de: Mihail Iordache, Marcel Mureșeanu, Mircea A. Diaconu, Ion Beldeanu, Constantin Arcu. Până nu demult, revista avea un director, Carmen-Veronica Steiciuc și un redactor-șef, Alexandru-Ovidiu Vintilă. Până acum, revista a ajuns la

numărul 343, fiind finanțată de Consiliul Județean Suceava, în caseta redacțională, în dreptul conducerii, apărând doar funcția de redactor-șef, aceasta fiind ocupată de Alexandru-Ovidiu Vintilă.

Parcurgând colecția „Bucovinei literare”, fie că este vorba de seria din 1942, fie de cea nouă, de după decembrie 1989, ne dăm seama că mereu și-a propus să cultive, potrivit formulei lui Mircea Eliade, „valorile maxime și specifice”.